

מציאות השם, מקורות

ד"ר חזות גבריאלי

1. האומר שאין תחיית המתים מן התורה, השני - האומר שאין תורה מן השמיים, והשלישי - האפיקורס.
2. הראשון שניסח עיקרים בצורה ברורה - מה שנקרא שלושה עשר עיקרים - היה רבינו הרמב"ם,
3. אחד מאלה שהגדילו לעשות היה רבינו חסדאי קרשקש, שחי שני דורות לפני הגירוש מספרד. הוא צמצם את כל עיקרי היהדות לשישה עיקרים.
4. דור אחריו קם רבי יוסף אלבו שאמר ששישה עיקרים זה הרבה, ולכן היה נראה לו שכדאי לצמצם את כל התורה כולה לשלושה עיקרים בלבד, והם: מציאות ה', תורה מן השמיים ושכר ועונש - לפי רבי יוסף אלבו, אלה הם שלושת העיקרים שמהם משתלשלת כל האמונה היהודית כולה.
5. אחרי רבי יוסף אלבו קם רבי שמעון בן צמח, הרשב"ץ, בספרו מגן אבות. הוא החליט ששלושה עיקרים זה הרבה מדי וצמצם אותם לעיקר אחד בלבד: תורה מן השמיים.
6. רבינו שמעון בן צמח לא אמר שכר ועונש כעיקר ביהדות, מפני שמצד האמת אין ביהדות שכר ועונש. במובן הרגיל של המילה יש תוצאה טבעית. הביטוי של התלמוד:

"כל מידותיו של הקב"ה - מידה כנגד מידה".

7. **"שד-י לא מצאנהו שגיא כוח".**

כלומר, הא-לוהים איננו כוח, אלא מקור כל כוח - כל כוח בא מאתנו אבל הוא למעלה מהגדרות של כוחניות.

8. **"לך דומיה תהילה א-לוהים".**

התהילה היותר גדולה היא הדומיה.

9. בברכת יוצר המאורות שאומרים לפני קריאת שמע יש משפט:

"המלך המרום לבדו מאז, המשובח והמפואר והמתנשא מימות עולם".

יש כאן שני סוגי שבחים: יש דברים שהם "מאז", ויש דברים "מימות עולם". מפרש רבי אברהם בן הגר"א בפירושו על התפילה:

"המלך המרום לבדו מאז" - לפני בריאת העולם. לפני שהקב"ה ברא הוא מרום לבדו.

"מימות עולם" הוא משובח ומפואר ומתנשא.

אומר רבי אברהם בן הגר"א: "הוא משובח בפי הצדיקים, מפואר בפי הבינוניים ומתנשא ע"י הרשעים".

שכשהקב"ה עושה דין ברשעים הוא מתנשא וישמו מתגדל ומתקדש.

10. באיזה מובן הוא מפואר בפי הבינוניים? הבינוניים הם הדתיים שאוהבים לתת הגדרות לקב"ה ולתת לו שבחים בלי סוף - כמו שמובא בגמרא במסכת ברכות על אחד שניגש להתפלל לפני עמוד התפילה ואמר: "האל הגדול הגיבור והנורא והאדיר והעוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי והנכבד". גער בו רבי חנינא: "וכי סיימת לכול שבחי אדונך?". כלומר, "אם אתה רוצה לשבח אז תגיד אין סוף שבחים. זה לא מקובל אז אל תגיד שום דבר". ההגדרה של הא-לוהות בפי הבינוניים היא שהם מפארים אותו.

11. בפי הצדיקים הקב"ה משובח בכך שהם לא אומרים כלום עליו. למשל בספר תהילים :

"משביח שאון ימים שאון גליהם".

משביח – עוצר. מה שנעצר זה השבת. כלומר, הצדיקים עוצרים את פיהם מלומר דבר, משום שהם יודעים שכל התארים שהם יכולים לומר לא-לוהות הם רק הקטנה של האינסוף ולכן עדיפים תארי שלילה: לומר מה הוא לא מאשר מה כן. עדיף לא לדבר על א-לוהים מאשר לדבר עליו בקטנות.

12. **"קום עשה לנו אלוהים אשר ילכו לפנינו, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצריים, לא ידענו מה היה לו".**

13. **"ולמה קרא לזה מין? וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה, לפי מה שראו במקראות, ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות".**

14. **"מתקופה לתקופה הולכת ומתבררת התערובת של אמונת הייחוד הטהורה עם מחשכי ההגשמה".**

15. **"בכל פעם שחלק ידוע של ההגשמה נופל - נדמה כאילו האמונה נופלת, ואח"כ מתגלה שלא נפלה האמונה כי אם נתבררה[כלומר, נהייתה יותר זכה, ברה]. בימים האחרונים לשיבת הרוח האנושי אל ספירת האמונה הברה [כלומר, בתקופה שבה האנושות צריכה להתעלות במושגי האמונה], נופלת קליפת ההגשמה האחרונה הדקה, שהיא יחש המציאות בכללות אל הא-לוהות [כלומר, לייחס מציאות לה], שבאמת כל מה שאנו מגדירים ב'מציאות', הוא מופלג מהא-לוהות בערך בלתי נערך. צלליה של שלילה זו דומים הם לכפירה, מה שבאמת היא המעלה היותר עליונה שבאמונה כשהיא מתבררת יפה, ומתרגל הרוח להקשיב את קשב האמונה על פי המעשים ועל-פי השפעות".**

16. לדוגמה, בראשית ספר התנ"ך כשהא-לוה בורא את העולם הוא מכונה בשם א-לוהים. א-לוהים הוא מי שברא את העולם, כלומר את העולם הטבעי, אבל עדיין אין מי שיכיר אותו. ברגע שנברא האדם הקב"ה מקבל שם חדש - הוא נקרא בשם ה' א-לוהים, בתור מי שמתגלה אל נשמת האדם הגוברת על הטבע אבל עדיין אין מי שקיבל את אדנות הבורא עליו. בא אברהם וקרא לקב"ה בשם א-דני - מי שהוא מקבל את אדנותו. אבל עדיין כל זה איננו אומר שהא-לוה הזה מתערב בנעשה בהיסטוריה האנושית, ולכן כאשר הקב"ה מגלה שהוא נותן הבטחות שעתידות להתקיים בהיסטוריה מופיע שם חדש: אל שדי. יש הבדל תהומי בין מתן הבטחות לבין קיומן, ולכן כשקב"ה מקיים את הבטחותיו וגואל את עמו ישראל, הוא נקרא בשם ה'. כמו שכתוב:

"וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שדי ושמך ה' לא נודעת להם".

אומר רש"י: וארא אל האבות בשם "א-ל שדי" - הא-לוה שנותן הבטחות, "ושמך באמת הוא ה' " - שמקיים את ההבטחות. כלומר, לא נודעת להם עד שאני מוציא אתכם ממצרים.

17. זה עדיין לא אומר שהא-לוה הזה מתגלה בתשתית פוליטית ממשית - עד שיש מלך בישראל, ואז, בימי שמואל הנביא המושח את המלכים, הקב"ה נקרא ה' צבאות.

18. כשהנביא ישעיהו רואה שהמלכות בסכנה וצריך להבטיח שהאומה הישראלית היא נצחית, הוא מגלה שם חדש של הקב"ה: **קדוש ישראל**.

19. כשהקב"ה מגלה את עמו ונעלם מהזירה הגלויה של העולם הזה, הוא מתחיל לקבל שם חדש ונקרא בשם **שמיים**. למשל, בספרי החשמונאים ובכל הספרים החיצוניים שנכתבו בימי בית שני, הקב"ה נקרא שמיים, כמו בביטוי 'יראת שמים'. כלומר, הוא בשמים ולא בארץ, הוא לא מתגלה בעולם הזה.

20. כשחרב הבית השני המושג של הא-לוהות נהיה רחוק והופך להיות מושג פילוסופי מופשט, ואז הקב"ה מקבל שם חדש וקוראים לו בשם **הקדוש ברוך הוא**. הקב"ה הוא מושג מופשט לחלוטין.

פירוש הדבר: מי שגם קדוש וגם ברוך הוא אותו אחד, הוא בעצמו הקדוש והוא בעצמו הברוך. הקדוש – טרנסצנדנטי לחלוטין, ברוך – אימננטי לחלוטין.

21. כשריבונו של עולם משיב את עמו אל ארצו, יש שם חדש צור ישראל. בתלמוד הירושלמי בדיון לגבי ברכת "גאל ישראל" אחד האמוראים אומר במפורש שצריך לחתום את הברכה במילים "צור ישראל וגואלו" – כלומר, "צור ישראל" הוא השם של הגואל. כמו כן, בברכת "גאל ישראל" בשחרית אצל האשכנזים נאמר: "צור ישראל קומה בעזרת ישראל ופדה כנאומך יהודה וישראל גואלינו ה' צבאות שמו קדוש ישראל".

22. כאשר חותמי מגילת העצמאות רצו לחתום על המגילה היה ויכוח גדול בין הדתיים לבין החילונים. היו אנשים שאמרו שאם יופיע שם שמיים במגילה הם לא יחתמו, והיו דתיים שאמרו שאם לא יופיע שם שמיים במגילת העצמאות הם לא יחתמו. מצאו פשרה וכתבו:

"מתוך בטחון בצור ישראל הננו חותמים בחתימת ידינו לעדות..."

23. "אמר ליה הקב"ה למשה: שמי אתה מבקש לדעת? לפי מעשיי אני נקרא: בא-ל שד-י, בצבאות, בא-לוהים, בה'. כשאני דן את הבריות נקרא א-לוהים, וכשאני עושה מלחמות ברשעים, אני נקרא צבאות, וכשאני תולה על חטאיו של אדם אני נקרא א-ל שד-י, וכשאני מרחם על עולמי אני נקרא ה', שאין ה' אלא מידת הרחמים שנאמר: "ה' ה' אל רחום וחנון". "אהיה אשר אהיה" – אני נקרא לפי מעשיי".

24. "שם ה' 'אהיה אשר אהיה' הולך ומתגלה, הבו גודל לא-לוהינו".

25. פעם אחת הגיע יהודי אחד לרב צבי יהודה קוק ואמר: "אני לא מאמין בא-לוהים". שאל אותו הרב: "למה?" ענה לו: "מכול מיני סיבות. כי זה נגד המדע, כי זה נגד המוסר, כי זה נגד הבריאות, כי זה קטנוני, כי זה משרת את האינטרסים של כת משתלטה, וכו'". היו לו הרבה טענות נגד א-לוהים. אמר לו הרב צבי יהודה: "בא-לוהים הזה גם אני כופר". זה התפקיד של הכפירה בדורות האחרונים.

26. "ויפל ה' א-לוהים תרדמה על האדם וישן".

"ויאמר האדם: זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי".

27. "אי אפשר לאדם להיפרד מדבקות הא-לוהית, ואי אפשר לכנסת ישראל להיפרד מצור ישעה אור ה' א-לוהי ישראל".

"אבל אי האפשרות הזאת, ההולכת ומופיעה בכל הדורות, יש בה הכרח טבעי..."

"...שאיננו נותן מקום לבהירות הדעת לגלות את פעולתה".

28. "על כן באים ימים שתרדמה נופלת על האדם, והפרצופים ננסרים זה מזה, עד שהפירוד הגמור נעשה אפשרי, ובכללות התרדמה במקום צלע מחוברת, חיבור טבעי, גב לגב, עומדת תפארת אדם בכליל הדרה, שהבחירה השכלית מכרת לומר 'זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי', והעולם מתכוון בהופעת חיים ותולדות קיימות עדי עד. האפשרויות לדבר 'גבוהה גבוהה', על דבר שמד, על דבר כפירה, על דבר פירושים מוחלטים, הן תולדותיה של הנסירה..."

"...המביאה לידי ההתאחדות הגמורה, הצורית החופשית, 'כמשוש חתן על כלה, ישיש עליך א-לוהיך'".

29. "החיזיון מתגלה ביחווה של התורה אל האומה, שהחיבור הטבעי הולך ומתפרד ע"י הנסירה התרדמית, וגמר הנסירה הוא תוכן הבניין, המביא לאחדות משוכללת, ותורה חוזרת ללומדיה, וכל בניך למודי ה' רוב שלום בניך".

30. "הנה נא ידעתי כי אין א-לוהים בכל-הארץ".

"כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי"

"הנה נא ידעתי כי אין א-לוהים בכל-הארץ, כי אם בישראל".

31. "ואני קרבת א-לוהים לי טוב",

"ואתם הדבקים בה' א-לוהיכם חיים כולכם היום",

"כי לא דבר ריק הוא מכם, כי הוא חייכם".

32. "וראית את אחורי ופני לא יראו".

33. "פנים בפנים דיבר ה' עמכם"

"ודיבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו".

34. "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל [שיא ההגשמה] ועשיתם הרע בעיני ה' א-לוהיך להכעיסו".

"העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה [היציאה לגלות]. לא תאריכון ימים עליה כי השמד תשמדון. והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתם מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה".

"ועבדתם שם א-לוהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון".

"ובקשתם משם את ה' א-לוהיך ומצאת".

"כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך".